

Ligji Nr. 05/L -025

PËR SHËNDETIN MENDOR

Kuvendi i Republikës së Kosovës;

Në bazë të nenit 65 (1) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës,

Miraton

LIGJ PËR SHËNDETIN MENDOR

KREU I

DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1

Qëllimi

Ky ligj ka për qëllim mbrojtjen dhe promovimin e shëndetit mendor, parandalimin e problemeve që lidhen më të, garantimin e të drejtave dhe përmirësimin e cilësisë së jetës për personat me çrregullime mendore.

Neni 2

Fushëveprimi

Me këtë ligj përcaktohen procedurat, kushtet për mbrojtjen e shëndetit mendor nëpërmjet sigurimit të kujdesit shëndetësor, mjedisit social të përshtatshëm për personat me çrregullime mendore dhe politikave parandaluese për mbrojtjen e shëndetit mendor.

Neni 3

Përkufizimet

1. Shprehjet e përdorura në këtë ligj kanë këto kuptime:

1.1. **Shëndet mendor** - Shëndeti mendor përcaktohet si gjendje e mirëqenies në të cilin individi realizon potencialin e tij/saj, mund të përballet me streset normale të jetës, mundet të punoj me produktivitet dhe të jap kontribut për veten dhe komunitetin;

1.2. **Çrregullim mendor** - çrregullimi thelbësor i mendimit, ndjenjave, perceptimit, orientimit ose kujtesës që dëmton sjelljen, gjykimin dhe kapacitetin për të njohur realitetin ose aftësinë e personit për të përmbushur kërkesat e jetës si rezultat i sëmundjes mendore, prapambetjes mendore kur shoqërohet me sjellje agresive patologjike ose seriozisht të papërgjegjshme si dhe çrregullimeve për shkak të abuzimit me alkool dhe droga;

1.3. **Institucion i shëndetit mendor** - Institucioni shëndetësor që ofron mundësitë e diagnostifikimit, trajtimit dhe rehabilitimit të personave me çrregullime mendore;

1.4. **Psikiatër** - mjek specialist i fushës së psikiatrisë ose neuropsikiatrisë;

1.5. **Fëmijë** - personi i cili nuk e ka mbushur moshën tetëmbëdhjetë (18) vjet:

1.5.1. **I mitur** - personi ndërmjet moshës katërmëdhjetë (14) dhe tetëmbëdhjetë (18) vjet;

1.5.1.1. **I mitur i ri** - personi ndërmjet moshës katërmëdhjetë (14) dhe gjashtëmbëdhjetë (16) vjet;

1.5.1.2. **I mitur i rritur** - personin ndërmjet moshës gjashtëmbëdhjetë (16) dhe tetëmbëdhjetë (18) vjet.

1.6. **Ekipe multidisciplinare** - ekipet e përbëra nga specialistë të disa fushave si mjekë, infermierë, psikologë, punonjës socialë, këshilltarë psikosocial, terapeutë të punës, logopedë, terapeutë zhvillimi apo profesionist të tjerë, të cilët veprojnë në mënyrë të koordinuar, sipas protokolleve përkatëse për ruajtjen dhe përmirësimin e shëndetit mendor;

1.7. **Pranimi në Institucion shëndetësor** - procedura nga ardhja apo sjellja e personit për kontroll apo pranim deri te marrja e vendimit për trajtim të vullnetshëm apo ndalim të pavullnetshëm në atë Institucion;

1.8. **Kujdes për shëndetin mendor** - tërësia e veprimeve dhe masave që ndikojnë në vënien e diagnozës së çrregullimeve mendore dhe trajtimin e rehabilitimin e personave me çrregullime mendore, si dhe të gjitha masat e tjera që ndikojnë në parandalimin e këtyre çrregullimeve;

1.9. **Miratim i informuar** - miratimi i dhënë prej një personi, i cili ka zotësinë të kuptojë përmbajtjen e miratimit dhe pasojat e dhënies apo të refuzimit të miratimit;

1.10. **Rehabilitimi** - rikthimi dhe ruajtja e aftësive adaptuese sociale të një personi me çrregullim mendor;

1.11. **Stigmë** - sjellja e përbuzjes, nënçmimit ose e mosrespektimit ndaj një personi me çrregullime mendore;

1.12. **Trajtim** - tërësia e veprimeve të vlerësimit, diagnostikimit, trajtimit dhe rehabilitimit, që përfshin marrëdhëniet ndërmjet pacientit dhe ekipit multidisciplinar të institucioneve të kujdesit për shëndetin mendor dhe akterve të tjerë të përfshirë në kujdesin shëndetësor;

1.13. **Trajtim i vullnetshëm** - trajtimi me kërkesë ose miratim të personit që vuan nga çrregullimi mendor ose me kërkesë të përfaqësuesit ligjor;

1.14. **Trajtim i pavullnetshëm** - trajtimi i një personi që vuan nga një çrregullim serioz mendor, që kryhet pa miratimin e tij/saj dhe konfirmohet nëpërmjet një vendimi gjyqësor;

1.15. **Terapia elektrokonvulsive** - trajtimi i çrregullimeve mendore, përmes shfrytëzimit të rrymës elektrike me qëllim kurimi të rasteve specifike rezistente në forma tjera të trajtimit;

1.16. **Shërbimi Spitalor dhe Klinik Universitar i Kosovës (SHSKUK)** - organizatë e pavarur shëndetësore me rëndësi të veçantë publike në nivelin e kujdesit dytësor dhe tretësor të kujdesit shëndetësor, me cilësi të personit juridik, që ka të drejta, obligime, përgjegjësi dhe autorizime të përcaktuara me Ligjin për Shëndetësi;

1.17. **Komisioni psikiatrik–ligjor** - është komision profesional i cili jep vlerësimin për gjendjen mendore të klientit-pacientit.

Neni 4

Mbrojtja dhe promovimi i shëndetit mendor

Mbrojtja dhe promovimi i shëndetit mendor kryhet nëpërmjet masave që kontribuojnë në sigurimin ose rivendosjen e ekuilibrit mendor të individit, duke fuqizuar kapacitetet individuale, duke promovuar integritetin, duke përmirësuar pranimin dhe duke luftuar diskriminimin e stigmën në mjedisin social të tij.

Neni 5

Parimet e përgjithshme të kujdesit në shërbimet e shëndetit mendor

1. Parimet e përgjithshme të kujdesit në shërbimet e shëndetit mendor janë:

1.1. Trajtimi i barabartë dhe pa diskriminim i personave me çrregullime mendore, në funksion të respektimit të integritetit fizik dhe dinjitetit njerëzor;

1.2. Ofrimi i kujdesit shëndetësor për personat me çrregullim mendor në një ambient sa më pak shtrëngues, kryesisht në nivel komunitar, për të shmangur në maksimum zhvendosjen nga mjedisi familjar e për të lehtësuar integrimin dhe rehabilitimin social;

1.3. Krijimi i lehtësirave përmes programeve dhe projekteve të cilat implementohen nga organet kompetente për këta persona dhe familjet e tyre me qëllim të përfshirjes së tyre në jetën shoqërore;

1.4. Ofrimi i kujdesit për personat me çrregullime mendore nga ekipe multidisiplinare që i përgjigjen në mënyrë komplekse nevojave mjekësore, psikologjike, sociale dhe të rehabilitimit;

1.5. Ushtrimi i të drejtave të personave me çrregullime mendore në përputhje me aktet ndërkombëtare të aplikuara në Kosovë;

1.6. Në të gjitha instancat ku personat janë nën moshën tetëmbëdhjete (18) vjet, duhet të merret si faktor udhëzues gjatë marrjes së vendimit, parimi në interes me të mirë të fëmijës.

Neni 6

Të drejtat e personave me çrregullime mendore

1. Personat me çrregullime mendore gëzojnë:

- 1.1. të drejtat dhe liritë e garantuara me Kushtetutë;
- 1.2. të drejtën të marrin shërbim shëndetësor të arritshëm dhe efikas në kushte të barabarta si të gjithë pacientët e tjerë;
- 1.3. të drejtën për trajtim dhe mbrojtje, bazuar në respekt të individualitetit dhe dinjitetit të tyre;
- 1.4. të drejtën për të pranuar ose jo ndërhyrjen e propozuar diagnostike e terapeutike, përveç rasteve të tjera të parashikuara në këtë ligj;
- 1.5. të drejtën për t'u informuar për të drejtat e tyre, si dhe për të qenë pjesë e hartimit të planit individual të trajtimit;
- 1.6. të drejtën për të kërkuar shpërblimin e dëmit të shkaktuar nga gabimi në trajtim ose keqtrajtimet e mundshme;
- 1.7. të drejtën për të kërkuar rishqyrtimin e shtrimit apo mjekimit të detyruar;
- 1.8. të drejtën për konfidencialitet mbi të dhënat për shkak të gjendjes së tyre shëndetësore;
- 1.9. të drejtën për të mos u detyruar forcërisht të ekzaminohen nga pikëpamja mjekësore me qëllim përcaktimin e një çrregullimi mendor të mundshëm, me përjashtim të rasteve sipas procedurave të parapara në këtë ligj;
- 1.10. të drejtën për t'u siguruar kushtet e përshtatshme jetësore, higjienike, të ushqyerjes dhe sigurisë;
- 1.11. të drejtën për t'u ankuar për ofrimin e shërbimeve të shëndetit mendor.

2. Ushtrimi i të drejtave të personave me çrregullime mendore mund të kufizohet vetëm në rastet e parashikuara me dispozitat ligjore në fuqi. Këto kufizime varen nga gjendja shëndetësore e klientit dhe nuk mund të cenojnë thelbin e lirive dhe të drejtave të njeriut të garantuara me Konventat ndërkombëtare të pranuar nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës.

Neni 7 Konfidencialiteti

Personat që zhvillojnë veprimtari të parashikuara në këtë ligj, janë të detyruar të ruajnë fshehtësinë e të gjithë informacionit të marrë nga pacienti në institucionet shëndetësore. Këta persona përjashtohen nga detyrimi i ruajtjes së fshehtësisë profesionale vetëm kur informacioni i jepet mjekut kurues të të sëmurit dhe/ose organizmave të përkrahjes sociale, si dhe organeve që me ligj kanë të drejtë ta kërkojnë këtë informacion në pajtim me dispozitat ligjore në fuqi për mbrojtjen e të dhënave personale.

Neni 8 Mbrojtja nga diskriminimi dhe trajtimet çnjerëzore

1. Personave me çrregullime mendore u sigurohet mbrojtje efektive nga diskriminimi dhe nga çdo formë sjelljeje që nxit diskriminimin, në bazë të këtij ligji dhe dispozitave ligjore në fuqi.

2. Ndalohet çfarëdo shkelje, nënçmimi, torture, dënimi apo trajtimi çnjerëzor ndaj personit me çrregullime mendore.

Neni 9

Heqja ose kufizimi i zotësisë për të vepruar

1. Heqja ose kufizimi i zotësisë për të vepruar i personave me çrregullime mendore është e ndaluar, përveç rasteve të parashikuara me dispozitat ligjore në fuqi. Në raste të veçanta kjo masë mund të propozohet me kërkesë të komisionit psikiatriko - ligjor. Vendimi përkatës merret nga gjykata, në përputhje me dispozitat ligjore në fuqi.

2. Fushëveprimi, kompetencat, përbërja dhe mandati i Komisionit psikiatriko–ligjor, do të rregullohet me akt nënligjorë të cilin e nxjerrë Ministria e Shëndetësisë.

3. Titullari i shërbimit të shëndetit mendor të specializuar me shtretër dhe/ose persona të tjerë që kanë interesa të ligjshme, duhet të njoftojnë gjykatën themelore nëse konstatojnë që kujdestari ligjor i personit me çrregullime mendore nuk i përmbush detyrimet e tij. Në këtë rast, gjykata vendos për zëvendësimin e kujdestarit.

4. Masat në rastin e mospërmbushjes së kërkesave, bashkëpunimit dhe përkuqdesjes së familjarit /kujdestarit ligjor ndaj të sëmurit me çrregullim serioz mendor rregullohet me akt të veçantë nënligjorë të cilin e nxjerrë Ministria e Shëndetësisë.

KREU II

SHËRBIMET E SHËNDETIT MENDOR

Neni 10

Kategoritë e shërbimeve

1. Shërbimet shëndetësore, përmes të cilave ofrohet kujdesi për shëndetin mendor janë:

1.1. Kujdesi shëndetësor parësor;

1.2. Kujdesi shëndetësor dytësor;

1.3. Kujdesi shëndetësor tretësor.

Neni 11

Shërbimi i kujdesit shëndetësor parësor

1. Shërbimi i kujdesit shëndetësor parësor për shëndetin mendor është shërbimi që ofrohet nga mjekët e familjes dhe shërbimi i infermierisë, që ushtrojnë veprimtarinë e tyre në institucionet e kujdesit shëndetësor parësor.

2. Shërbimi i kujdesit shëndetësor parësor bazohet në paketën bazë të shërbimit të kujdesit parësor ku përfshihet identifikimi, referimi dhe përcjellja e klientit me çrregullime mendore.

Neni 12

Shërbimi i kujdesit shëndetësor dytësor

1. Shërbimet e shëndetit mendor të nivelit dytësor të kujdesit shëndetësor janë pjesë e SHSKUK dhe përfaqësohen me:

- 1.1. Departamentet e Psikiatrisë në kuadër të Spitaleve të Përgjithshme;
- 1.2. Qendrat e shëndetit mendor në bashkësi dhe Shtëpitë integruese;
- 1.3. Qendra për Integrim, rehabilitim, risocializim të të sëmurëve kronik psikiatrik në Shtime.

Neni 13

Shërbimi i kujdesit shëndetësor tretësor

1. Shërbimet e shëndetit mendor të nivelit tretësor ofrohen në SHSKUK dhe atë në:

- 1.1. Klinikën e psikiatrisë;
- 1.2. Institucionin përkatës të Psikiatrisë Forenzike;
- 1.3. Institucionin përkatës të Sëmundjeve të Varësisë.

Neni 14

Shërbimet e shëndetit mendor për fëmijë

1. Shërbimet e shëndetit mendor për fëmijët janë pjesë përbërëse e shërbimeve në të gjitha kategoritë e shërbimeve të shëndetit mendor siç janë parashikuar në nenin 10, nënparagrafi 1.1, nenin 12, paragrafin 1, nënparagrafi 1.1, dhe neni 13, paragrafi 1, nënparagrafi 1.1 të këtij ligji.

2. Në shërbimet spitalore të shëndetit mendor, fëmijët nuk mund të vendosen në hapësira të përbashkëta me personat e rritur.

3. Opinioni i fëmijës duhet të merret parasysh në rastet e trajtimit të pavullnetshëm dhe vendosjes së pavullnetshme në përputhje me moshën dhe pjekurinë e fëmijës”.

Neni 15

Menaxhimi i shërbimeve të shëndetit mendor

1. Shërbimet e shëndetit mendor në kujdesin parësor shëndetësor menaxhohen në bazë të Statutit të Qendrave Kryesore të Mjekësisë Familjare, ndërsa shërbimet e shëndetit mendor të kujdesit dytësor dhe tretësor shëndetësor menaxhohen në bazë të Statutit të SHSKUK.

2. Në të gjitha nivelet e shërbimeve të shëndetit mendor zbatohen programe unike të trajtimit të bazuara në të dhëna shkencore dhe protokolle të propozuara nga Odat e profesionistëve shëndetësor dhe të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë.

KREU III

NDËRGJEGJËSIMI NË LIDHJE ME ÇRREGULLIMET MENDORE

Neni 16

Kujdesi në familje

1. Autoriteti shtetëror përgjegjës garanton mbështetjen psikologjike, psiko-pedagogjike, shërbimet e ndihmës personale ose familjare, si dhe mbështetje financiare përmes skemave të parapara me dispozitat ligjore për personat me aftësi të kufizuara apo personat me çrregullime mendore.
2. Familjet, që kanë persona me çrregullime mendore, në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse shtetërore dhe organizatat jofitimprurëse që merren me kujdesin, trajtimin dhe rehabilitimin e personave me çrregullime mendore, kujdesen dhe mbështesin këta persona për integrimin e tyre në familje, komunitet dhe shoqëri.
3. Organet e pushtetit lokal dhe Qendrat për punë sociale, brenda kompetencave të tyre, në bashkëpunim me strukturat shëndetësore, marrin të gjitha masat për të mbështetur personat me çrregullime mendore dhe familjet e tyre.

Neni 17

Riaftësimi profesional

1. Personat me çrregullime mendore gëzojnë të drejtën të përfitojnë nga politikat e aftësimit dhe riaftësimit profesional kur gjendja shëndetësore dhe arsimore e lejojnë një gjë të tillë.
2. Mënyra e përfitimit dhe përfshirja e personave me çrregullime mendore në këto politika përcaktohen sipas dispozitave ligjore në fuqi.

Neni 18

Shëndeti mendor në institucionet rezidenciale të përkujdesit social

1. Personave, që gjenden në institucionet rezidenciale të përkujdesit social, u ofrohet këshillim, trajtim, rehabilitim dhe kujdes në shëndet mendor në mënyrë të barabartë dhe sipas standardeve shëndetësore, të miratuara nga Ministra e Shëndetësisë.
2. Mënyra e organizimit dhe e dhënies së shërbimeve, të parashikuara në paragrafin 1, të këtij neni, përcaktohet me akt të veçantë nënligjor të propozuar nga Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me Ministrinë e Punës dhe Mirëqenies Sociale, të miratuar nga Qeveria.

KREU IV

TRAJTIMI NË SHËRBIMET E SHËNDETIT MENDOR TË SPECIALIZUAR ME SHTRËTËR

Neni 19

Trajtimi i vullnetshëm

1. Personi me çrregullime mendore merr trajtim të vullnetshëm në shërbimin e shëndetit

mendor të specializuar me shtretër, pas lëshimit të miratimit me shkrim nga ana e tij, me kusht të informimit paraprak.

2. Miratimin për të miturit ose personat me zotësi të kufizuar për të vepruar e jep kujdestari ose përfaqësuesi i tyre ligjor. Në rastet kur i mituri ose personi me zotësi të kufizuar është në gjendje të shpreh mendimin e tij/saj, dhe megjithatë i është nënshtruar trajtimit me kërkesë të kujdestarit ose përfaqësuesit ligjor të tij/saj, ai ka të drejtë të ankohet ndaj një vendimi të tillë pranë gjykatës me përfaqësim të pavarur.

3. Miratimi i informuar sigurohet nëpërmjet diskutimit me pacientin për natyrën dhe qëllimin e ndërhyrjes terapeutike të propozuar. Përmbajtja e diskutimit dhe formulari i miratimit të informuar janë pjesë e kartelës klinike të pacientit. Pacienti nënshkruan për dhënien e miratimit si në kartelë ashtu edhe në formularin e miratimit të informuar.

4. Personi me çrregullime mendore referohet për në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, pasi ka kryer ekzaminimin paraprak nga mjeku në shërbime shëndetësore parësore, shërbimet e shëndetit mendor në komunitet apo shërbimet tjera ambulatore shëndetësore publike apo private.

5. Personi me çrregullime mendore, kujdestari ose përfaqësuesi i tij ligjor kanë të drejtë të kërkojnë ndërprerjen, refuzimin apo të ankohen për trajtimin në çdo moment të procesit, gjë e cila mund të kundërshtohet vetëm kur përmbushen kriteret për trajtim të pavullnetshëm.

6. Trajtimi i vullnetshëm i një personi me çrregullime mendore në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër nuk mund të shërbejë për asnjë rast për qëllim të shqyrtimit të aftësisë për punë, përveç në rastet specifike kur kërkohet nga Komisioni përkatës në kuadër të Ministrisë së Punës dhe Mirëqenies Sociale.

Neni 20

Trajtimi i pavullnetshëm

1. Subjekt i trajtimit të pavullnetshëm është personi, i cili shtrohet në mënyrë të pavullnetshme në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër ose pasi është shtruar në mënyrë të vullnetshme mbahet në mënyrë të pavullnetshme, sipas përcaktimit të Komisionit të mjekëve specialist:

1.1. Fushëveprimi, kompetencat, përbërja dhe mandati i Komisionit të mjekëve specialist, do të rregullohet me akt nënligjor të cilin e nxjerrë Ministria e Shëndetësisë.

2. Rastet, për të cilat gjykohet se një person me çrregullime mendore duhet të trajtohet në mënyrë të pavullnetshme, janë kur:

2.1. ka një çrregullim të rëndë mendor që kufizon aftësinë e tij/ saj për të kuptuar ose kontrolluar sjelljen e tij/ saj;

2.2. pa trajtimin e pavullnetshëm personi rrezikon jetën, shëndetin ose sigurinë e vetes apo të tjerëve;

2.3. janë shterruar mundësitë ekzistuese për trajtimin shëndetësor në komunitet dhe mjekimi i nevojshëm jepet vetëm nëpërmjet shtrimit në shërbimet e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, në përputhje me parimet sa më pak shtrënguese të trajtimit;

- 2.4. opinionimi i personit të prekur është marrë parasysh;
 - 2.5. nuk ka në dispozicion masa me pak ndërhyrëse të ofrimit të kujdesit të duhur.
3. Vendimi për trajtim të pavullnetshëm të një personi merret nga Komisioni i mjekëve specialist vetëm pasi të ketë kryer ekzaminimin e tij. Personi me çrregullime mendore, familjarët e tij të afërt ose kujdestari ligjor gëzojnë të drejtën të informohen për shkaqet e marrjes së këtij vendimi dhe për të drejtat që pacienti gëzon në këtë gjendje.
4. Trajtimi i pavullnetshëm i një personi me çrregullime mendore në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër nuk mund të shërbejë për asnjë rast për qëllim të shqyrtimit të aftësisë për punë.
5. Procedurat e trajtimit dhe të informimit të pacientit dhe personave tjerë të interesuar bëhet konform dispozitave ligjore në fuqi.

Neni 21

Të drejtat e personit që do t'i nënshtrohet trajtimit të pavullnetshëm

1. Pacienti, i cili i nënshtrohet trajtimit të pavullnetshëm, ka të drejtë:
 - 1.1. t'i sigurohet në të gjitha rastet informacioni për të drejtat e tij;
 - 1.2. të përfaqësojë personalisht interesat e ligjshme gjatë veprimeve procedurale gjatë shtrimit të pavullnetshëm. Në situata ku gjendja shëndetësore nuk e lejon, këto interesa përfaqësohen nga përfaqësuesi ligjor;
 - 1.3. t'i garantohet mbrojtja ligjore në të gjitha veprimet procedurale në të cilat ai merr pjesë, si dhe në ato veprime procedurale, që kanë të bëjnë drejtpërdrejt me të dhe ku ai nuk është i pranishëm;
 - 1.4. t'i shpjegohen me shkrim brenda dyzet e tetë (48) orëve arsyet e trajtimit të pavullnetshëm;
 - 1.5. të apelojë vendimin e trajtimit të pavullnetshëm pranë gjykatës kompetente;
 - 1.6. e drejta për respektimin e jetës private dhe familjare duke përfshirë edhe privatësinë e komunikimit dhe korrespondencës.

Neni 22

Procedura për shtrimin në shërbimet e shëndetit mendor të specializuar me shtretër për personat që kanë nevojë për trajtim të pavullnetshëm

1. Personi i gjendur në rrethanat e parashikuara në nenin 19, të këtij ligji, dërgohet në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër nga personeli mjekësor i shërbimeve të urgjencës, një person i afërt i tij/saj ose nga çdo nëpunës ose person tjetër që vihet në dijeni për gjendjen shëndetësore.
2. Policia e Kosovës, me kërkesë të personelit mjekësor, e ndihmon atë gjatë kryerjes së vizitave

mjekësore dhe transferimit të personit në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, si dhe garanton mbrojtjen e përkohshme të pronës së tij. Në rastet kur mungon ndihma e menjëhershme e personelit mjekësor, Policia e Kosovës detyrohet të shoqërojë personin në prani të familjarëve ose të të afërmeve të tjerë në shërbimin e urgjencës mjekësore më të afërt.

3. Mjeku në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, që vendos për trajtimin e pavullnetshëm të personit, informon menjëherë personelin mjekësor ose policor që e ka shoqëruar, familjarët dhe personat e tjerë që e shoqërojnë si dhe përfaqësuesin ligjor, nëse është i pranishëm. Personi gëzon të drejtën të komunikojë me personat pranë tij apo përfaqësuesin e tij ligjor.

4. Mjeku në shërbimin e shëndetit mendor të specializuar me shtretër, që vendos për trajtimin e pavullnetshëm, përshkruan në mënyrë të hollësishme në kartelën mjekësore të gjitha procedurat e ndjekura dhe siguron njoftimin e shefit të shërbimit për shtrimin e pavullnetshëm, brenda njëzet e katër (24) orëve.

Neni 23

Rishikimi i trajtimit të pavullnetshëm

1. Shefi i shërbimit të shëndetit mendor të specializuar me shtretër urdhëron me shkrim në kartelën mjekësore rivlerësimin e gjendjes shëndetësore të personit të shtruar në mënyrë të pavullnetshme. Rivlerësimi kryhet nga Komisioni i mjekëve specialist që nuk ka marrë pjesë në procedurën fillestare të shtrimit dhe trajtimit të pavullnetshëm.

2. Pas rivlerësimit të gjendjes shëndetësore, personeli mjekësor plotëson kartelën mjekësore me të gjitha shënimet e nevojshme dhe referon pranë shefit të shërbimit nëse trajtimi i pavullnetshëm është i bazuar apo i pabazuar ose nuk ekzistojnë më shkaqet që personi të mbahet në kushte të tilla.

3. Në rast se pas rivlerësimit, shefi i shërbimit konstaton se nuk ekzistojnë më shkaqet që personi të mbahet në kushte trajtimi të pavullnetshëm dhe urdhëron nxjerrjen e menjëhershme të personit nga trajtimi i pavullnetshëm. Vendimi i shefit të shërbimit dhe arsyet e tij shënohen në mënyrë të hollësishme në kartelën mjekësore.

4. Në rast se pas rivlerësimit, shefi i shërbimit konstaton se ekzistojnë shkaqet që personi të mbahet në kushte trajtimi të pavullnetshëm, personi vazhdon të marrë trajtimin e pavullnetshëm në këtë shërbim. Pas këtij vendimi, brenda dyzet e tetë (48) orëve, udhëheqësi i institucionit, ku ofrohet shërbimi i shëndetit mendor të specializuar me shtretër, referuar nga shefi i shërbimit, i drejtohet gjykatës themelore për të vlerësuar procedurën e kryer. Një kopje e kërkesës i vihet në dispozicion pacientit, një familjari të afërt dhe/ose përfaqësuesit ligjor të tij.

Neni 24

Trajtimi i pavullnetshëm me vendim gjykate

1. Gjyqtari e shqyrton kërkesën e paraqitur nga udhëheqësi i institucionit, ku ofrohet shërbimi i shëndetit mendor të specializuar me shtretër, për vlerësimin e trajtimit të pavullnetshëm, jo më vonë se dyzet e tetë (48) orë nga paraqitja e saj.

2. Vendimi i gjyqtarit zbatohet menjëherë nga shërbimi i specializuar i shëndetit mendor me shtretër.

3. Në çdo rast, kur nuk ekzistojnë më shkaqet për trajtim të pavullnetshëm, udhëheqësi i institucionit, ku ofrohet shërbimi i shëndetit mendor të specializuar me shtretër, familjarët ose përfaqësuesi ligjor parashtrojnë në gjykatën kompetente kërkesën për revokimin e vendimit të gjykatës.

Neni 25

Trajtime të veçanta mjekësore dhe kirurgjikale

1. Çdo trajtim mjekësor dhe kirurgjikal, përfshirë dhe terapinë elektrokonvulsive te personat me çrregullime të shëndetit mendor, zbatohet, në çdo rast, në interes të nevojave shëndetësore të pacientit, duke e informuar dhe marrë miratimin e pacientit ose të përfaqësuesit të tij ligjor në pajtim me dispozitat ligjore në fuqi.

2. Terapia elektrokonvulsive zbatohet pas miratimit të informuar të vetë pacientit ose përfaqësuesit të tij ligjor, sipas protokolleve të miratuara nga Ministri i Shëndetësisë. Terapia elektrokonvulsive nuk zbatohet tek te fëmijët:

2.1. Vendimin për aplikimin e Terapisë elektrokonvulsive e merr nga komisioni i mjekeve specialistë;

2.2. Terapia elektrokonvulsive mund të aplikohet vetëm në institucionet e kujdesit shëndetësor tretësor.

3. Terapia elektrokonvulsive nuk zbatohet tek fëmijët.

4. Rregullat e etikës profesionale, në bazë të të cilave kryhen procedurat mjekësore dhe kirurgjikale, zbatohen edhe në rastet e personave me çrregullime mendore.

Neni 26

Kërkimet hulumtuese dhe shkencore

Kërkimet hulumtuese dhe shkencore ndaj personave me çrregullime mendore ndërmerren vetëm pasi të jetë marrë miratimi i informuar nga këta pacientë.

Neni 27

Kufizimi fizik

1. Kufizimi fizik i personave me çrregullime mendore zbatohet në institucionet e shëndetit mendor të specializuar me shtretër dhe përfshin, sipas protokollit përkatës, elementet e mëposhtme:

1.1. Mbajtjen me forcë të personit;

1.2. Përdorimin e detyruar të medikamenteve;

1.3. Imobilizimin;

1.4. Izolimin.

2. Kufizimi fizik zbatohet për periudha të shkurtra kohore me objektiva të qarta, sipas protokolleve të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë. Të gjitha procedurat e ndjekura për realizimin e kufizimit fizik dhe arsyet e ndërmarrjes së tyre përshkruhen në mënyrë të hollësishme në kartelën e pacientit.
3. Gjatë kufizimit fizik, kontakti i stafit të shërbimit të shëndetit mendor me klientin duhet të jetë aktiv dhe i vazhdueshëm, që shkon përtej monitorimit rutinë, sipas protokolleve të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë.
4. Ndalohet përdorimi i kufizimit fizik si mjet ndëshkimi ose si mjet më lehtësues për stafin e shërbimit.
5. Kufizimi fizik zbatohet në kushtet kur:
 - 5.1. Autorizohet nga mjeku psikiatër me shkrim;
 - 5.2. Kryhet në formën më pak kufizuese/shtrënguese që ofron siguri dhe kontroll të sjelljes agresive të pacientit;
 - 5.3. Forca e përdorur është në përpjesëtim të drejtë me rrezikun e perceptuar;
 - 5.4. Shërbimi i shëndetit mendor i specializuar me shtretër ka infrastrukturën e nevojshme për të zbatuar në mënyrë sa më të sigurt kufizimin fizik sipas standardeve të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë.
6. Klienti/familjari, përfaqësuesi ligjorë ose institucioni shtetëror përkatës, duhet të informohet brenda dyzetë e tetë (48) ore, kur klienti është apo bëhet subjekt i kufizimit fizik.

KREU V

SHËNDETI MENDOR NË INSTITUCIONET E EKZEKUTIMIT TË VENDIMEVE PENALE

Neni 28

Shëndeti mendor në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale

1. Institucionet shëndetësore për ekzekutimin e vendimeve penale janë institucione që shërbejnë për trajtimin e personave me çrregullime mendore që kanë kryer vepër penale, për të cilët gjykata kompetente ka vendosur mjekimin e detyruar në një institucion shëndetësor, apo të të dënuarve që shfaqin çrregullime mendore gjatë vuajtjes së dënimit.
2. Çdo person, që gjendet në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale dhe që vuan nga çrregullimi mendor, gëzon të drejtën e trajtimit të barabartë shëndetësor brenda institucioneve të ekzekutimit të vendimeve penale, sipas të njëjtave standarde të miratuara nga Ministria e Shëndetësisë për institucionet e tjera shëndetësore.
3. Ministria e Shëndetësisë, nëpërmjet shërbimeve të shëndetit mendor, sipas nevojave ofron asistencën e duhur për diagnostikimin, kurimin dhe rehabilitimin e të sëmurëve me çrregullime mendore që mbahen në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale.

4. Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me Ministrinë e Drejtësisë i propozojnë Qeverisë për miratim aktin nënligjor ku i përcaktojnë rregullat e organizimit dhe të funksionimit të shërbimeve të shëndetit mendor në institucionet e ekzekutimit të vendimeve penale.

KREU VI MONITORIMI I SHËNDETIT MENDOR

Neni 29

Këshilli Profesional për Shëndetin Mendor

1. Këshilli Profesional për Shëndetin Mendor është organ këshillimor i Ministrisë së Shëndetësisë. Fushëveprimi, kompetencat, përbërja si dhe mandati i Këshillit Profesional për Shëndetin Mendor, përcaktohet me akt nënligjor të cilin e propozon Ministria e Shëndetësisë dhe e miraton Qeveria.

2. Këshilli profesional për Shëndetin Mendor këshillon Ministrinë e Shëndetësisë për zbatimin e detyrimeve që rrjedhin nga ky ligj dhe për rishikime të rëndësishme ligjore, organizative e teknike në fushën e shëndetit mendor.

Neni 30

Monitorimi i jashtëm i shërbimit të shëndetit mendor

Avokati i Popullit, nëpërmjet mekanizmave të tij, vëzhgon rregullisht me anë të inspektimeve periodike, respektimin e të drejtave dhe të standardeve që u ofrohen personave me çrregullime mendore në mjediset e shërbimit të shëndetit mendor.

Neni 31

Pjesëmarrja e organizatave jofitimprurëse

1. Ministria e Shëndetësisë mbështet iniciativat e organizatave jofitimprurëse që synojnë asistencë në realizimin e objektivave strategjike të Ministrisë së Shëndetësisë në zhvillimin dhe përmirësimin e institucioneve të kujdesit të shëndetit mendor, si dhe të atyre organizatave që synojnë monitorimin e jashtëm e të pavaruar të respektimit të të drejtave të njeriut në këtë sektor.

2. Veprimtaria e organizatave jofitimprurëse në ambientet e institucioneve të kujdesit të shëndetit mendor rregullohet në bazë të marrëveshjeve të mirëkuptimit dhe bashkëpunimit me Ministrinë e Shëndetësisë. Në çdo rast gjatë kësaj veprimtarie, këto organizata respektojnë legjisllacionin në fuqi dhe ofrojnë siguri të nevojshme të përdorimit etik dhe ligjor të të dhënave personale dhe konfidenciale.

Neni 32

Shqyrtimi i kërkesave/ankesave nga grupe interesi

1. Institucionet, që ofrojnë shërbime të shëndetit mendor, janë të detyruara që brenda afatit pesëmbëdhjetë (15) ditë punë të shqyrtojnë të gjitha kërkesat, ankesat dhe propozimet e bëra nga shoqata apo grupime të tjera vullnetare të pacientëve, familjarëve ose personave të interesuar për mbrojtjen e interesave të të sëmurëve mendorë.

2. Pala e interesuar ka të drejtë të parashtrijë ankesë kundër vendimit të institucioneve të përmendura në paragrafin 1 të këtij neni, në Ministrinë e Shëndetësisë brenda afatit pesëmbëdhjetë (15) dite punë. Ministria e Shëndetësisë duhet ti përgjigjet palës në ankesën e saj brenda afatit tridhjetë (30) ditë punë.

3. Kundër vendimit të Ministrisë së Shëndetësisë, pala ka të drejtë të ankohet në Gjykatën kompetente brenda afatit ligjor.

KREU VII DISPOZITAT NDËSHKIMORE

Neni 33 Dispozitat ndëshkuese

1. Shkeljet e dispozitave të këtij ligji kur nuk përbëjnë vepër penale, përbëjnë kundërvajtje administrative dhe dënohen, si më poshtë:

1.1. Shkelja e nenit 7, nxjerrja e sekretit profesional me përjashtim të rasteve të parashikuara në këtë ligj, dënohet me heqje të së drejtës së ushtrimit të profesionit deri në tre (3) vjet;

1.2. Shkelja e paragrafit 1 të nenit 19, kryerja e trajtimit të vullnetshëm pa marrë miratimin e informuar, dënohet me heqje të së drejtës së ushtrimit të profesionit deri në tre (3) vjet;

1.3. Shkelja e paragrafit 3 të nenit 20, mosinformimi për të drejtat dhe arsyet e trajtimit, dënohet me gjobë pesëqind (500) euro;

1.4. Shkelja e paragrafit 4 të nenit 22, mosnjoftimi në afat i shefit të shërbimit, dënohet me gjobë pesëqind (500) euro;

1.5. Shkelja e paragrafit 4 të nenit 23, mosrespektimi i afateve të vendosura, dënohet me gjobë pesëqind (500) euro;

1.6. Shkelja e nenit 25, kryerja e trajtimeve të veçanta mjekësore dhe kirurgjikale, në kundërshtim me këtë nen, dënohet me heqje të së drejtës së ushtrimit të profesionit deri në tre (3) vjet dhe gjobë një mijë (1.000) euro;

1.7. Shkelja e nenit 26, kryerja hulumtimeve për qëllime shkencore pa miratimin e pacientëve, dënohet me heqje të së drejtës së ushtrimit të profesionit, deri në tre (3) vjet dhe gjobë një mijë (1.000) euro.

2. Autoriteti përgjegjës për vënien dhe ekzekutimin e gjobës për shkeljet nga paragrafi 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6 dhe 1.7 i këtij neni është Inspektoriati i Ministrisë së Shëndetësisë.

3. Autoriteti përgjegjës për vënien dhe ekzekutimin e gjobës për shkeljet nga paragrafi 1.1, 1.6 dhe 1.7 i këtij neni është Oda e Profesionistëve Shëndetësor.

Neni 34
Nxjerrja e akteve nënligjore

1. Për zbatimin e këtij ligji, në afat brenda një (1) viti, nga data e hyrjes në fuqi të këtij ligji, Qeveria e Kosovës dhe ministritë përkatëse nxjerrin aktet përkatëse nënligjore të cilat parashihen me këtë ligj.

2. Aktet nënligjore që janë të aplikueshme aktualisht do të vazhdojnë të mbeten në fuqi deri në nxjerrjen e akteve të reja nënligjore, me kusht që të mos jenë në kundërshtim me këtë ligj.

Neni 35
Shfuqizimi

Me hyrjen në fuqi të këtij ligji, shfuqizohen të gjitha dispozitat ligjore që janë në kundërshtim me këtë ligj.

Neni 36
Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi pesëmbëdhjetë (15) ditë pas publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Ligji Nr. 05/L -025
24 tetor 2015

Shpallur me dekretin Nr. DL-030-2015, datë 13.11.2015 nga Presidentja e Republikës së Kosovës Atifete Jahjaga.